

Józef Wroceński

"Urząd wikariusza biskupiego w prawie powszechnym Kościoła łacińskiego", Krzysztof Orzeszyna, Lublin 2002 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 45/3-4, 302-305

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Krzysztof Orzeszyna, Urząd wikariusza biskupiego w prawie powszechnym Kościoła łacińskiego, Lublin 2002, s. 192.

Dokumenty Soboru Watykańskiego II i prawodawstwo posoborowe wprowadziły znaczne zmiany w pozycji prawnej biskupów diecezjalnych zarówno na płaszczyźnie Kościoła powszechnego, jak też w ramach Kościoła partykularnego. Dowartościowały one również rolę i zadania biskupów tytularnych, zwłaszcza koadiutorów i pomocniczych, a także określiły zadania różnych urzędów kościelnych partycypujących w wykonywaniu władzy biskupiej. Stało się to możliwe dzięki przyjętym przez Sobór zasadom zmierzającym do odnowy Kościoła, do których niewątpliwie należy zaliczyć zasadę decentralizacji władzy. Zmienione rozumienie władzy i nowy podział odpowiedzialności za Kościół znalazły odzwierciedlenie w różnych płaszczyznach hierarchicznego ustroju Kościoła, m.in. w Kościele partykularnym. W diecezji zmiany związane z autorytetem władzy biskupiej można prześledzić na przykładzie wprowadzonego przez Sobór urzędu wikariusza biskupiego, wskazując przy tym na różnorodne potrzeby Kościoła partykularnego, które można zaspokoić dzięki powołaniu wspomnianego urzędu. Ze względu na wysoką pozycję wikariusza biskupiego w diecezji pozytywne wydaje się bliższe poznanie tego urzędu. Potrzebę opracowania problematyki prawnej z nim związanej dostrzegł Krzysztof Orzeszyna i uczynił to zagadnienie przedmiotem swojego opracowania, którego tytuł brzmi: *Urząd wikariusza biskupiego w prawie powszechnym Kościoła łacińskiego*. Trzeba na wstępie podkreślić, że zagadnienie nie jest bynajmniej łatwe, ponieważ wiąże się ściśle z eklezjologią, która stała w centrum zainteresowania prac ostatniego Soboru. W związku z tym należy zauważyć, że opracowanie posiada jednak charakter ściśle kanonistyczny. Autor ograniczył się w swojej pracy jedynie do aspektu prawnego omawianego zagadnienia, pomijając podłoże eklezjologiczne urzędu wikariusza biskupiego. Odwołanie się do eklezjologii z pewnością ubogaciłoby pracę ukazując urząd wikariusza biskupiego w teologiczno-kanonicznej rzeczywistości Kościoła partykularnego.

Oceniając jednak koncepcję badań K. Orzeszyny należy podkreślić, że jest ona oryginalna, a na gruncie polskim nowa, co potwierdza dołączona bibliografia, w przeważającej większości obcojęzyczna. Nadto należy dodać, że praca została oparta na szerokiej bazie źródłowej, na którą składają się teksty związane z okresem przygotowawczym Soboru Watykańskiego II /antepreparatoria i praepparatoria/, schematy przyszłych dokumentów soborowych /acta synodalia/, wreszcie dokumenty Soboru i prawodawstwa posoborowego, a także schematy nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz odpowiednie kanony tegoż Kodeksu.

Publikacja K. Orzeszyny zawiera wykaz skrótów, wstęp, cztery rozdziały merytoryczne, zakończenie oraz bibliografię. Podział na rozdziały i podrozdziały

jest logiczny i przejrzysty. Pozostają one korelatywne do tematu opracowania. Do zalet recenzowanej pracy należy zaliczyć wnioski, które Autor zamieścił po każdym rozdziale.

We wstępie czytelnik otrzymuje wyjaśnienie tematu, opis metody badań, uzasadnienie osnowy rozprawy oraz omówienie ważniejszych zdaniem Autora dokumentów źródłowych i innych pozycji bibliograficznych. Należy podkreślić, że już sam wstęp budzi zainteresowanie. Autor postawił w nim wiele pytań, na które starał się udzielić odpowiedzi w dalszej części rozprawy. Lektura całej dysertacji pozwala na lepsze zrozumienie zasygnalizowanych kwestii, oraz ocenę osiągniętych wyników.

W pierwszym rozdziale, zatytułowanym *Geneza urzędu wikariusza biskupiego*, Autor ukazuje kształtowanie się urzędu wikariusza biskupiego, jego charakteru, znaczenia i zadań. Dokonuje tego analizując wnioski zgłoszone na Sobór Watykański II, prace komisji przygotowawczych, dyskusję soborową, oraz dokumenty finalne Soboru. Mając na uwadze ogromny materiał zawarty w dokumentacji Vaticanum II, która liczy na dziś około 60 obszernych tomów, trzeba podkreślić wysiłek i wkład pracy Autora. Nie mniejsze uznanie budzi korzystanie z tekstów łacińskich. Autor wykazał w tym rozdziale, że u podstaw ustanowienia urzędu wikariusza biskupiego leżała nowa eklezjologia Soboru dowartościowująca biskupów pomocniczych oraz konieczność zwiększenia skuteczności pasterskiej posługi biskupa diecezjalnego. Merytorycznie wykładnia Autora jest poprawna i pozwala zrozumieć przedstawioną genezę urzędu wikariusza biskupiego. Lektura tegoż rozdziału nasuwa jednak pewne pytanie. Dlaczego Autor genezę urzędu wiąże jedynie z pracami ostatniego Soboru, a pomija milczeniem odleglejszą historię Kościoła i nie dostrzega w niej żadnych prototypów omawianego urzędu? Przyпуска się, że zanim ukształtował się urząd wikariusza generalnego, pomocy biskupowi w zarządzaniu diecezją udzielał właśnie wikariusz biskupi, również dawny urząd archidiacona był bardziej zbliżony do urzędu wikariusza biskupiego niż wikariusza generalnego. W związku z tym pojawia się tu ciekawe zagadnienie przesłanek historyczno-prawnych, które spowodowały umocnienie się w strukturze Kościoła partykularnego urzędu wikariusza generalnego i zanik urzędu wikariusza biskupiego.

W drugim rozdziale pt. *Urząd wikariusza biskupiego w prawodawstwie posoborowym* Autor zajmuje się problematyką prawną związaną z urzędem wikariusza biskupiego, zawartą w posoborowym prawodawstwie kościelnym. Ogólne sformułowania dekretu *Christus Dominus* dotyczące omawianego urzędu domagały się bliższego określenia zwłaszcza takich kwestii, jak jego charakter prawny, zakres kompetencji, przymioty kandydata na ten urząd oraz pozycji prawnej wikariusza biskupiego podczas wakatu stolicy biskupiej. Autor przeanalizował trzy dokumenty: motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, instrukcję *Ecclesiae Imago* a także Wy-

tyczne Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich oraz Kongregacji Biskupów *Mutuae relationes*. Słuszna wydaje się uwaga Autora, iż normy wydane *ad experimentum* przyczyniły się do głębszego zakorzenienia tego urzędu w strukturach Kościoła partykularnego. Podkreślenia również domaga się zwięzły wywód na temat natury władzy wikariusza generalnego i biskupiego /s. 108 nn/.

Przedmiotem rozdziału trzeciego *Urząd wikariusza biskupiego w projektach nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego* jest dalszy proces kształtowania się omawianego urzędu. Ujawnił się on w pracach nad schematami nowego Kodeksu. Komisja kodyfikacyjna była już bogatsza o doświadczenia praktyczne w tym względzie, jako że w niektórych krajach z wielkim pożytkiem już funkcjonował urząd wikariusza biskupiego. Autor nie tylko szczegółowo analizuje propozycje kanonów zawartych w poszczególnych schematach nowego Kodeksu, ale również przedstawia przebieg dyskusji nad proponowanymi zapisami. Tą drogą dochodzi do słusznego wniosku, że wikariusz biskupi znalazł stałe miejsce w strukturach Kościoła partykularnego jako współpracownik biskupa diecezjalnego. Autor dostrzega również szereg szczegółowych kwestii dotyczących pozycji i kompetencji wikariusza biskupiego, które sformułował we wnioskach kończących rozdział. Są to zwłaszcza relacje między wikariuszem biskupim a generalnym oraz innymi instytucjami i osobami w kurii diecezjalnej. Wydaje się jednak, iż cały pierwszy podrozdział pt. *Prace komisji kodyfikacyjnej nad przyszłym Kodeksem Prawa Kanonicznego* Autor mógł bez uszczerbku dla pracy pominąć lub umieścić w przypisach, ponieważ jego treść nie wiąże się bezpośrednio z tematem rozprawy, a ponadto kwestie te są wystarczająco monograficznie opracowane.

Rozdział czwarty, zatytułowany: *Urząd wikariusza biskupiego w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, zawiera analizę norm kodeksowych dotyczących zwłaszcza kwestii możliwości ustanawiania urzędu, zakresu kompetencji oraz zadań w sytuacji *sede plena* i *sede vacante*, a także ustania władzy. Podkreślić należy trafność uwag Autora dotyczących natury władzy wikariusza biskupiego /s. 144 nn/ oraz nie rozstrzygniętego do końca w prawie powszechnym problemu wzajemnych relacji między władzą wikariusza generalnego i biskupiego /s. 153 nn/.

W zakończeniu Autor podsumowuje osiągnięcia badawcze sugerując, że ustanowienie urzędu wikariusza biskupiego przyczyniło się do uniknięcia napięć, jakie w okresie przedsoborowym istniały między autorytetem biskupa diecezjalnego a biskupa pomocniczego. „Nowe rozwiązanie z jednej strony zapewnia jedność władzy w Kościele partykularnym, a z drugiej strony zapewnia skuteczność działań pasterskich poprzez dekoncentrację władzy biskupa diecezjalnego, konieczną po to, aby autorytet biskupi funkcjonował dla rzeczywistego dobra wiernych” /s. 173/. Trudno nie zgodzić się z tą uwagą Autora, oby tylko znalazła swe słuszne odzwierciedlenie w praktyce duszpasterskiej.

Prezentowana książka niewątpliwie nosi cechy dobrej monografii i przedstawia dużą wartość naukową. Usystematyzowany i merytorycznie poprawny wykład sprawia, że praca stanowi cenne studium z zakresu ustroju Kościoła partykularnego przyczyniając się do pogłębienia zagadnień niezwykle ważnych w życiu tegoż Kościoła. Może też mieć ona wielkie znaczenie praktyczne. Sposób przeprowadzenia analizy zagadnień oraz zakres wykorzystanej literatury świadczą o dużej erudycji Autora. Jest to zatem kolejny, dojrzały głos kanonisty ubogacający polską kanonistykę.

Ks. Józef Wroceński SCJ

Giovanni Ciccola OFMConv., Poradnik spowiednika. Cenzury, nieregularności i przeszkody w Kodeksie Prawa Kanonicznego, Kraków 2000, s. 62.

Jan Paweł II w swoim Liście na Wiek Czwartek w 1986 r. skierowanym do kapłanów, a wcześniej w Adhortacji Apostolskiej *Reconciliatio et paenitentia* (1984), bardzo podkreśla potrzebę posługi jednania grzesznych z Bogiem i Kościołem w sakramentalnej posłudze.

Kapłan może otrzymać upoważnienie do rozgrzeszania z mocy samego prawa lub też przez specjalny akt udzielenia ze strony kompetentnej władzy (zob. kan. 966 §2 KPK). Wierni jednak, przez popełnienie wykroczeń przewidzianych prawem, wchodzą w rzeczywistość obwarowaną karami. Kara kościelna suponuje poważne wykroczenie moralne, czyli grzech ciężki. O ile kara zabrania przyjmowania sakramentów, o tyle również penitent nie może w zasadzie otrzymać rozgrzeszenia sakramentalnego z grzechów. W takich sytuacjach, aby wierny nie musiał pozostać w stanie grzechu ciężkiego przez czas nieokreślony, prawodawca powszechny przewiduje możliwość w pierwszej kolejności uwolnienia od kary w zakresie zewnętrznym, a potem dopiero od grzechu w zakresie sakramentalnym. Tak uporządkowany bieg sprawy powoduje, że znika ograniczenie władzy spowiednika, gdyż nie ma już wtedy kary. Należy również dodać, że w wypadku gdy kara kościelna nie zabrania przyjmowania sakramentów (np. suspensa), spowiednik może rozgrzeszyć z zaciągniętej przez penitenta winy moralnej (grzechu), nie uwalniając go jednak od kary.

Książka o. Giovanniego Ciccola franciszkanina, od ok. 20 lat spowiednika w Penitencjarii Apostolskiej jest doskonałą pomocą dla wszystkich posługujących w konfesjonałach. Już sam tytuł wskazuje na charakter tej publikacji, ma służyć jako poradnik. W pierwszych zdaniach czytamy: *Problem zostanie omówiony w aspekcie jego użyteczności dla kapłana spowiednika*. Nie ma ona ani wstępu, ani